

Вогник далеко в степу (дуже стисло)

Григій Тютюнник

Для кожного хлопчика у важкі повоєнні роки справжнім щастям було вступити до ремісничого училища, де учнів годували, де їм видавали форму.

Прийшли до такого училища й друзі з одного села — троє Василів та Павло. Василів прийняли одразу, одягли в нову форму, а Павлові сказали, що малий ще. І ось вони разом повертаються додому. Старші хлопці обмацують новий одяг, хваляться, тільки малому прикро, що він іде у старому.

Вдома Павла зустріла тітка Ялосовета — мачуха, яка прожила з батьком усього один місяць, а з малим бідує вже шість років. Не може Павло називати її мамою, хоч дуже добра вона до нього.

Хату під час бою розвалило, тепер туляться вони вдвох у малій комірчині, їсти нема чого.

Тітка Ялосовета поцікавилася, що Павло виходив. Коли ж дізналася, що в училище його не прийняли, заплакала від безвихідності. Хлопець вирушив шукати сухої деревини, щоб розважити тітку і зготувати вечерю. Наступного дня Павло з Ялосоветою пішли до училища і вмовили директора прийняти хлопця, хоч він і малий. Взяли Павла у п'яту групу, де були переважно дитбудинківці. Сільських ті називали "кугутами" і просили принести їжі. Та Павла не займали, бо він був сирота.

Спочатку в групі не було майстра, тому займалися тільки теорією, але одного дня директор привів до них сивого дідуса, Федора Демидовича Снопа, слюсара-інструментальника найвищого розряду. Майстер привітав доброзичливо групу, в їдальні сів разом з хлопцями, хоча інші майстри сиділи окремо. Під час сніданку ніколи не наїдалися, тому хліб берегли, не з'їдали, лише посипали сіллю, вдавлювали її в нього та клали до кишені, щоб з'їсти потім. Половину ж вечірньої пайки Павло носив тітці Ялосоветі.

Того дня група пішла на практику в майстерні. Дорогою майстер рвав щось у траві, а інші майстри тільки посміхалися. У майстерні діти не бачили диво-верстатів, однак майстер їх заспокоїв, пообіцявши навчити робити чарівні речі. Розповідав він усе з таким захопленням, що хлопці мимоволі зацікавилися. Того дня вони працювали вперше з інструментами і роздирали руки до крові, а майстер прикладав до ран подорожник, який раніше нарвав у траві.

На лінійці директор похвалив п'яту групу і продемонстрував усьому училищу зроблені ними лопати. Як винагороду, групі в першу чергу видали комбінезони.

Після занять Павлусь і три Василі ходили додому пішки. Іти було далеко, тому вони вигадали на шляху різні станції, щоб веселіше було йти. <...> "Дорогу від села до райцентру ми поділили на станції. Перша, одразу, — Провалля, або Млин (за проваллям на горі стояв вітряк). До цієї станції дорога була крута, нагору, але брукована, а далі йшла ґрунтова, аж до райцентру. Друга станція звалася Ли — це два

телеграфні стовпи, що підпирали один одного. Третя А, такі ж самі два стовпи, як в Ли, тільки з поперечиною посередині. Четверта — Осика, п'ята — Вербичка, далі Місток, Олійниця... І так аж до училища". <...> Потім розпалювали надвечір у степу багаття, щоб зранку йти на його вогник.

Якось вони вирахували, що за два роки мають пройти більше чотирьох тисяч кілометрів. Спочатку цифра налякала дітей, але потім заспокоїлися: це ж не відразу, а потроху.

Усі Василі були різні. Василь Силка був балакучий, веселий, цікавився географією, мріяв учитися далі й розповідав щоразу хлопцям про незвичайні країни. Обидва його старших брати загинули на війні, тому Василеві лишилися їхні підручники та дві балалайки.

Василь Обора був мовчун та найдужчий з усіх.

Кібкало був із заможної сім'ї, він ніколи не був голодний, однак час від часу відставав від хлопців, щоб потайки поїсти чогось. Усіх це дратувало.

Василь Силка розповів усім, що йому наснилася жовта-жовта Австралія з абрикосами, як у Штокаловому саду, та з апельсинами. Штокали, дід і баба, були скупі, добро своє стерегли пильно. Але хлопцям хотілося скуштувати хоч однієї абрикоси. Ввечері вони розташувалися коло садка, розмовляючи про те, якими ж мають бути ті абрикоси. Потім розклали вогонь. Уже вночі до них прийшов сам Штокало з абрикосами у кашкеті. Він стомився сторожити, хотів спати і вирішив пригостити хлопців. Наслухавшись їхніх розмов про абрикоси, він сам їв плоди один за одним, раз по раз посилаючи хлопців з кашкетом за новими порціями...

У неділю всі збиралися коло могили командира Івана Івановича, де посадили квіти, зробили лаву. Грали на балалайках, Павло бив у бубон, вибиваючи такт. Приходили й дівчата. Одна з них, Маня, весь час горнулася до Павла, хоч і була старша. А йому все наче було байдуже до одного вечора, коли Маня, вирвавшись від Кібкала, до самої ночі сиділа з Павлом на поваленій вербі, а потім заплакала, повертаючись додому. Тільки тоді Павло зрозумів, що вона йому не байдужа. Недарма ж Кібкало кидав у них здалеку грудки землі, хоч і не зізнався в тому.

...Коли стало холодно й ходити було важче, хлопці почали чіплятися до кузовів машин, що проїжджали дорогою. Водії їх не ганяли, крім одного, прозваного Фріцом...

...Вставати вранці Павлові доводилося першому, потім він будив Василя Обору, потім — Силку, а потім усі разом вони йшли до Кібкала. Одного разу Павло встав надто рано, тому довелося досипати у Кібкала, а зранку їх напоїли молоком і нагодували справжнім хлібом. Вперше хлопці відчували, що не голодні.

У завірюху сталося те, чого Павло так боявся, — він проспав, тому довелося бігти дорогою самому. У якийсь момент хлопцеві здалося, що він бачить їхній вогник. Та то були очі голодного вовка. Страх охопив хлопця, але скоро на дорозі з'явилася машина. Павло заскочив туди, хоча раніше для цього йому необхідна була допомога друзів. Проїхавши трохи, побачив він Василів. Став стукати в кабінку, щоб водій зупинився, бо скрізь вовки, а хлопці запізнюються. Однак шофером виявився Фріц. Він розлютився та

помчав щодуху, Павло ледве тримався в кузові. Потому зупинився й запитав, чи бачив хлопець його номер. Пообіцяв пригальмувати коло МТС, щоб пасажир зліз. Та тільки Павло став злізати, шофер шарпонував машину так, що хлопець з усієї сили вдарився об бруківку. Непритомного знайшла його якась жінка та віднесла в училище, бо впізнала форму. У хлопця боліли всі нутроці. Опритомнівши, він побачив коло себе всіх товаришів та розказав, що з ним учинив так Фріц. Василь Силка знав номер машини. Усі дитбудинківці відразу ж вирушили шукати злочинця.

Староста Гришука <...>" присів напроти мене, дивився мені в очі прямо, сміливо, зіниці йому були густо-чорні й суворі. Він дістав з-за пазухи шинелі сніданкову пайку, розгорнув мені долоню і вклав у неї окрайчик.

— Бери. Підкріпись. Це твоя. Підрубай. Полегшає.

Я глянув собі на долоню: у хлібові тьмяно зблискували вдавнені дрібки солі.

Дивлюсь, а в грудях тисне щось — отак недуже, м'яко..." <...>

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

В оповіданні показане тяжке життя села після війни, доля повоєнного молодого покоління. Понад усе підноситься у творі дружба між людьми, почуття єдності, підтримки.